

NOVÉ NÁLEZY ŘÍMSKÝCH SPON ZE ZÁPADNÍCH ČECH

Eduard Droberjar – Milan Řezáč

Dosavadní publikované poznatky o svěbském osídlení západních Čech v době římské jsou velmi torzovité (souhrnně Šaldová 1990, 21–22, obr. 5:15–21). Ještě menší vědomosti máme v této oblasti o římských importech. Přesto lze říci, že osídlení z doby římské zde zanechalo určitou stopu, jejíž větší část je ještě ukryta v zemi. V roce 2008 se podařilo pomocí detektoru kovů objevit na třech lokalitách římské spony. Dvě (ojetiněle nálezy) byly nalezeny na Domažlicku (Pasečnice a Kdyně-Rýzmberek) a jedna (sídliště) na Plzeňsku (Úherce). Všechny nalezené artefakty prezentované v tomto příspěvku jsou výsledkem spolupráce s tzv. „detektoráři“, kteří poskytli informaci archeologickým institucím a současně respektují dohodnutá pravidla této spolupráce. Nálezy jsou zaměřovány, nálezový kontext je revidován povrchovým průzkumem a artefakty jsou následně uloženy v depozitářích (Západočeské muzeum v Plzni a Muzeum Chodska v Domažlicích).

Pasečnice (okr. Domažlice)

Na katastru obce, mezi silnicí vedoucí z Havlovic do Pasečnice a Strakovským rybníkem, dne 6. 12. 2008 objevil pan Martin Džama během povrchové prospekce s detektorem kovů na ploše 1 m² několik artefaktů. Mezi nimi byla identifikována římská spona a barbarská pásová zápona.

Popis nálezů: 1) Fragment noricko-panonské výrazně členěné spony se dvěma uzlíky na lučíku (typ Almgren 236, patrně A.236c). Vinutí, zachycovač a jehla se nezachovaly. Povrch značně otřelý. Mosaz, patina poškozená a silně setřelá, původně zelená. D. 4,5 cm. *Obr. 1:1.* 2) Fragment prolamované pásové zápony s kruhovou destičkou, uprostřed s otvorem a s profilovanou tyčinkou zakončenou háčkem (varianta Jamel?). Zadní část zápony ulomena. Bronz, zelená patina. D. 5,3 cm. *Obr. 1:4.*

Kdyně-Rýzmberek (okr. Domažlice)

V areálu zříceniny hradu (v náspu příkopu) byla pomocí detektoru kovů nalezena římská trumpetovitá spona, kterou objevil pan František Polívka.

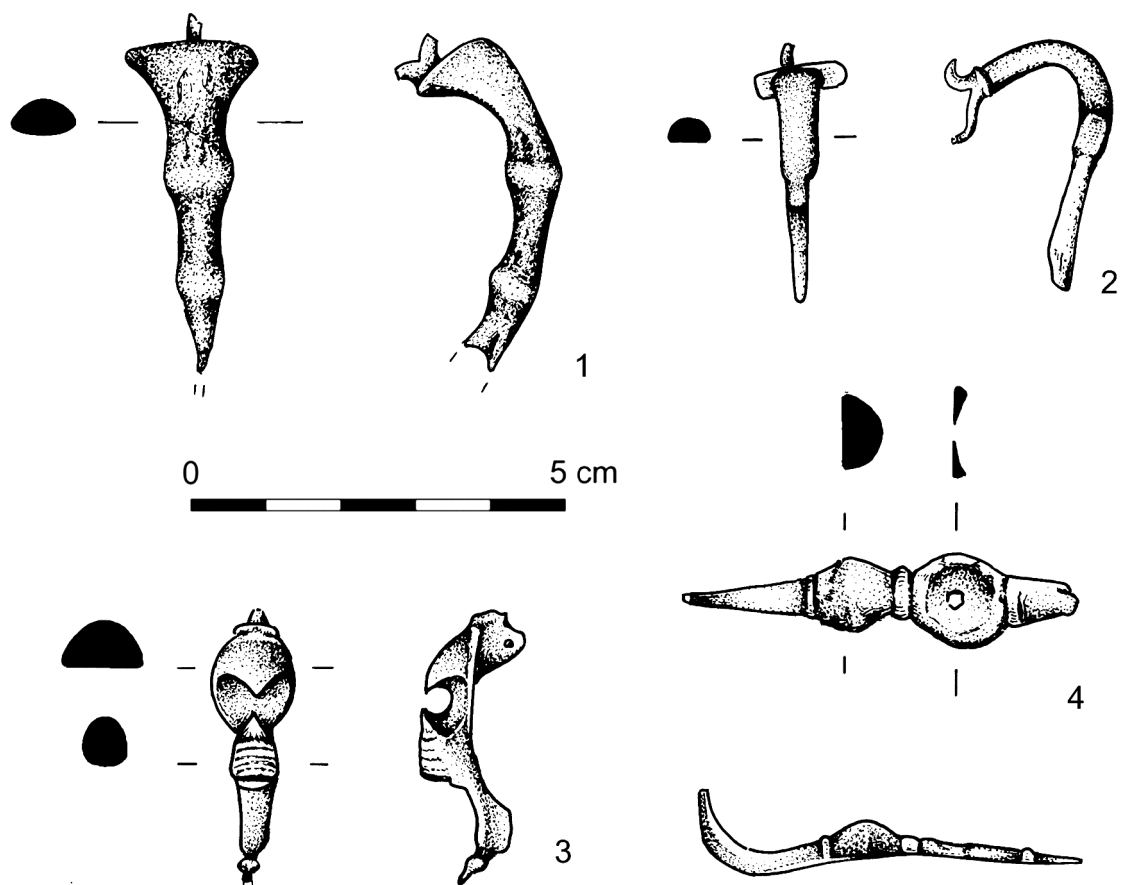
Popis spony: Z větší části zachovalá panonská trumpetovitá spona (typ Bojović 12, var. 3), chybí vinutí a jehla. Bronz, zelená patina. D. 3,7 cm. *Obr. 1:3.*

Úherce (okr. Plzeň-sever)

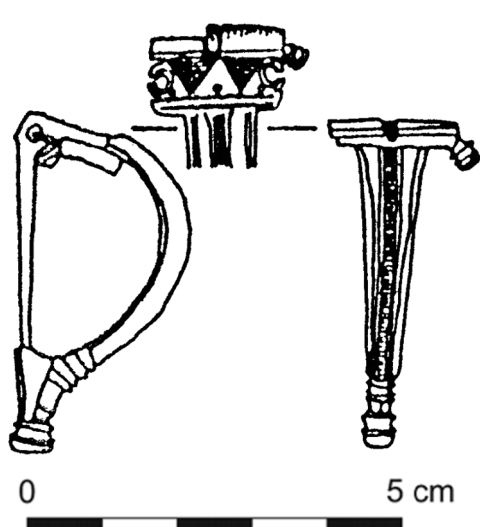
Při systematickém povrchovém sběru a průzkumu pomocí detektoru kovů našel pan Drahoš Pavlík na západním okraji sídliště z pozdní doby laténské až časně římské (LT D1–Eggers A) v poloze „V Úžlabí“ římskou sponu TKF (Fibel mit beißendem Tierkopf).

Popis spony: Fragment výrazně členěné spony se stylizovanou zvířecí (silně otřelou) hlavičkou na lučíku (pravděpodobně typ Demetz TKF Ia1). Vinutí, zachycovač a jehla chybějí. Mosaz, patina poškozená a silně setřelá, původně zelená. D. 3,4 cm. *Obr. 1:2.*

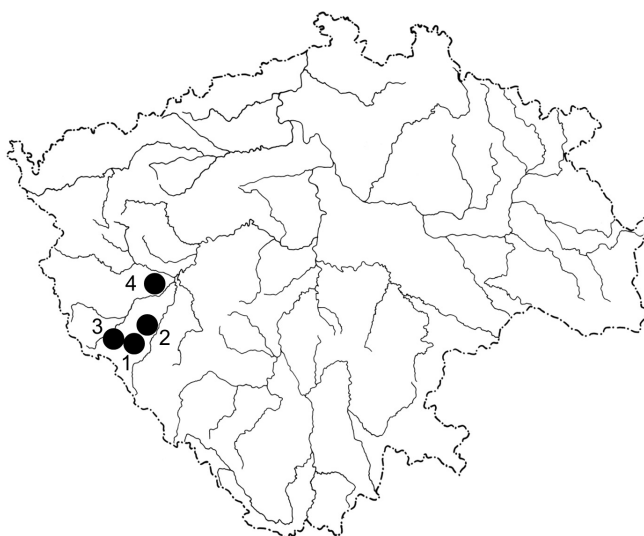
Dvě ze tří nově identifikovaných římských spon ze západních Čech lze zařadit k časným typům (A.236c a TKF Ia1), obdobně jako pásovou záponu. Třetí spona (trumpetovitá) patří mladšímu období. Pásová prolamovaná zápona (Lochgürtelhaken) náleží mezi barbarské výrobky, zřejmě germánské (pozdní doba laténská až časná doba římská). Podle Th. Voigta ji lze určit jako typ C (Voigt 1971, 242, 244, Abb. 13i–l), podle Th. Völlinga (1994) pravděpodobně jako variantu Jamel. Shodný typ a zřejmě i shodná varianta se našla v žárovém hrobě č. 122, datovaném do stupně B1, na pohřebišti v Dobřichově-PiCHOŘE (Droberjar 1999, 90–91, Taf. 71:122/1; 114:4). Na naší záponě chybí pravoúhlá destička, která byla nejčastěji připojena přímo ke kruhovému prolamování, nebo mezi nimi byla, jako v případě nálezů zápony z Pasečnice, krátká spojovací tyčinka. Zápony varianty Jamel jsou rozšířeny hlavně v severním Německu a Th.

Obr. 1. Nové nálezy římských spon (1–3) a pásové zápony (4) ze západních Čech. 1, 4 Pasečnice; 2 Úherce; 3 Kdyně-Rýzmbek. Kresba: M. Fábiková

Obr. 2. Lučice. Spona typu Aucissa (podle Hůrková 1996)

Obr. 3. Římské spony v západních Čechách. 1 Kdyně-Rýzmbek, 2 Lučice, 3 Pasečnice, 4 Úherce

Völling (1994, 292, 295, 297, Abb. 3–4) je datuje k pozdním formám, které se vyskytovaly zejména v tiberiovském období (stupeň Eggers B1).

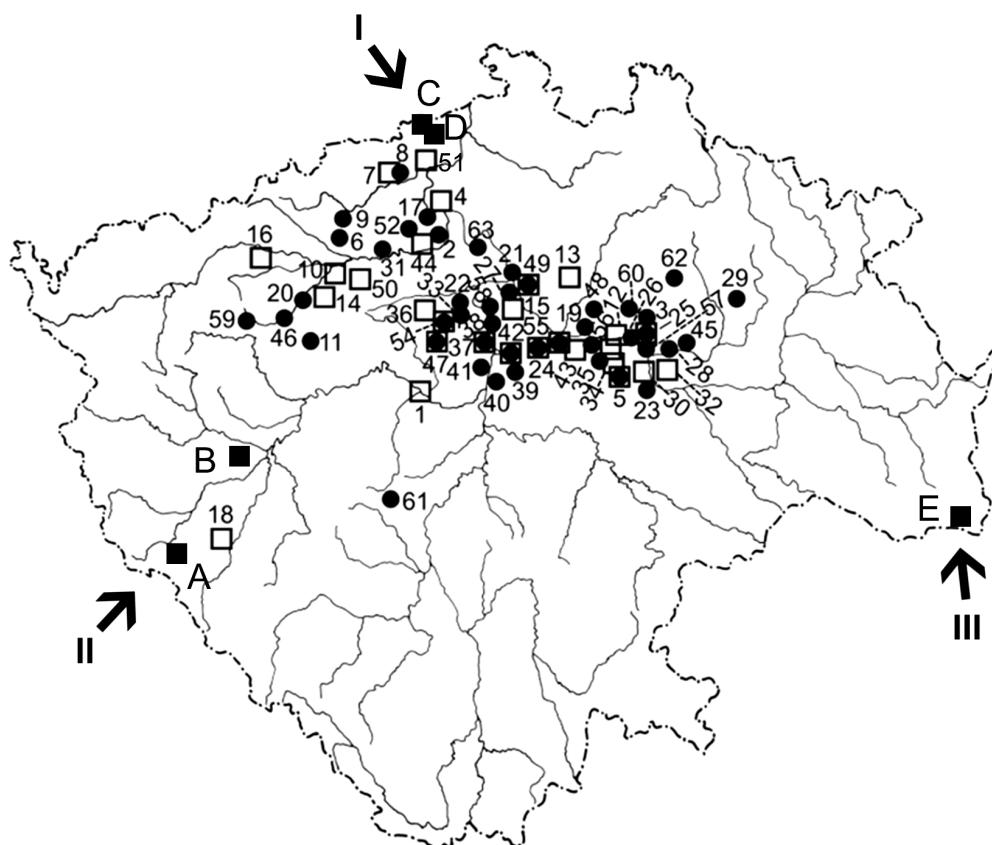
Do stejného období patří pravděpodobně také noricko-panonská spona typu Almgren 236(c?) nalezená na stejné lokalitě jako pásová zápona (Pasečnice). V rámci barbarika se tyto spony vyskytují především v Čechách (Garbsch 1965, 28–29, 31–32) a po sponách typu Almgren 67 představují nejpočetnější skupinu nálezů noricko-panonských spínadel (Droberjar 2007, 49, 50, 64, 65, tab. 10).

Mezi další časné spony řadíme spínadlo typu Demetz TKF Ia1 (Demetz 1999, 138, Taf. 36:1, Karte 44) s úzkým lučíkem z lokality Úherce (obr. 1:2). Tyto spony jsou prokázány už ze starších nálezů v Čechách (Tišice, Měcholupy). Svůj původ mají patrně v jihovýchodoalpské oblasti a patří k nejstarším formám tohoto typu. Na našem území je můžeme datovat buď ještě na sklonek stupně Eggers A nebo na počátek stupně B1 (stupeň A/B1?, Droberjar 2007, 50). Připočteme-li k novým nálezům spon i starší nález z lokality Lučice (obr. 2) – spona typu Aucissa (Hůrková 1996, 5, tab. 18:22; Droberjar 2007, 48, 64), kterou lze datovat rovněž do stupně B1 – máme na západě Čech už tři lokality s těmito chronologicky identickými artefakty.

Poslední zde publikovaná spona náleží do mladšího období, tj. 2. polovině 2. století, event. až na počátek 3. století, podobně jako ostatní trumpetovité spony tohoto typu v Čechách. Jde o panonskou trumpetovitou sponu typu Bojović 12, var. 1, která byla nalezena v sekundární poloze v areálu středověkého hradu Rýzmberek, k. ú. Kdyně. Stejný typ (Bojović 12), ale varianta 1, je v Čechách znám z lokalit Praha-Vokovice (Droberjar 2005, 839) a Kolín-Sandberk (Mazač/Jouza 2006, 35). Další nález z nedávné doby lze uvést z lokality Nová Ves (Droberjar, *v tisku*), který patří k variantě 2 Bojovićova typu 12 (Bojović 1983, 42–44), do 2. poloviny 2. století až na počátek 3. století (B2/C1 až C1a).

Kromě římských spon jsou z této oblasti doloženy také dva depoty římských mincí. Na katastru obce Kyšice (okr. Plzeň-město) byl objeven depot s dvaceti republikánskými denáry (Pochitonov 1955, 92, č. 225). Na tomto katastru se v minulosti našlo rovněž několik dalších římských mincí – republikánské a mince Augusta a Tiberia (Pochitonov 1955, 98, č. 255). Další depot je lokalizován přímo na Folmavu (okr. Domažlice). Depot obsahoval bronzové mince, nejmladší patřila Hadrianově vládě (Pochitonov 1955, 115, č. 356; Militký 2000, 93). V posledním desetiletí jsou registrovány v jihozápadních Čechách desítky římských mincí nalezených především detektory kovů. Neodevzdané předměty jsou zatím jen registrovány a vyjednává se o jejich odevzdání a uložení do příslušných archeologických institucí. Publikování zatím není možné pro nesouhlas majitelů nebo nálezců (artefakty jsou vesměs v soukromých sbírkách) a pro problematickost okolností těchto nálezů.

Z ojedinělých římských předmětů je tedy patrné, že na teritoriu západních Čech lze v budoucnosti očekávat další obdobné nálezy, které by ještě zřetelněji potvrdily interregionální kontakty. Rovněž tak i více nově identifikovaných a publikovaných dokladů svěbského osídlení může vést k lepšímu pochopení tohoto nedoceneného regionu v době římské. Mimo souhrnně publikované prameny (Droberjar 2002, 75, 244, 340; tam další literatura) je v současné době systematicky sledováno povrchovým průzkumem či bylo plošnými výkopy zkoumáno dalších šestnáct sídlištních lokalit z doby římské. Materiál z těchto výzkumů je dokumentován, vyhodnocován a připravuje se k publikování. Lokalita Pasečnice představuje už vstupní koridor na přechod Folmava a proto je tedy zřejmé, že tento směr od Dunaje mohl mít značný význam pro dovoz zboží z podunajských provincií. Také v jiných okrajových oblastech, které byly na území Čech osídleny svěbskou populací, jsou v poslední době shromažďovány doklady o dálkových kontaktech. Nálezy časné římských spon ze stupně B1 z Krušných hor v Nakléřovském průsmyku (Čížmář 2008, 230–231, 233, obr. 4) mohou naznačovat spojení Čech s jinými oblastmi, resp. se středním Německem přes Sasko. Někteří archeologové (Salač – v. Carnap-Bornheim 2009, 127) dokonce na základě několika málo nálezů vidí značný význam právě tohoto komunikačního směru (koridor I – severozápadní). Nové nálezy ze západních Čech však ukazují, že spojení se západními oblastmi Germánů (polabských i porýnských), potažmo se západořímskými provinciemi, mohlo mít a patrně také mělo pro naše území více variant (obr. 4), včetně koridoru II – jihozápadní (přes Folmavu). P. Zavřel (2007) uvažuje o nejméně dalších dvou komunikacích (tzv. linecká trasa a Zlatá stezka), které vedly z římské říše přes jižní Čechy dále do nitra české kotliny. Zmínit je třeba i další směr (koridor III – východní) kudy do Čech, tentokrát přes Moravu, pronikaly ze středního Podunají římské importy už ve stupni B1 (Droberjar – Vích, *v tisku*). Tento koridor ovšem hrál důležitou roli rovněž v přesunech Svěbů, a to oběma směry – z Čech na jižní Moravu, tak i z Podunají přes jižní Moravu do východních Čech, pravděpodobně po celou dobu římskou, jak v současné době potvrzují výsledky grantového projektu řešeného na Univerzitě Hradec Králové a v Regionálním muzeu ve Vysokém Mýtě (GA ČR č. 404/09/0351: Migrace Germánů mezi Labem a Dunajem a význam česko-moravského pomezí v protohistorickém vývoji/Migration of the Germans between the Elbe and Danube Rivers, and the importance of Bohemia-Moravian borderland in proto-historic development).

Obr. 4. Nálezy římských spon ze stupně B1 v Čechách (podle Droberjar 2007) a směry kontaktů s Polabím (I) a Podunajím (II–III). Doplněno: A Pasečnice, B Úherce, C Krásný Les, D Nakléřov (C–D podle Čižmář 2008), E Jevíčko (podle Droberjar – Vích, v tisku)

LITERATURA

- Bojović, D. 1983: Rímske fibule Singidunuma. Belgrad.
- Čižmář, M. 2008: Příspěvek k otázce spojnice mezi Čechami a Saskem v době železné. In: Archeologické výzkumy v severozápadních Čechách v letech 2003–2007. Most, 229–239.
- Demetz, S. 1999: Fibeln der Spätlatène- und frühen römischen Kaiserzeit in den Alpenländern. Rahden/Westf.
- Droberjar, E. 1999: Dobřichov-Piňhora. Ein Brandgräberfeld der älteren römischen Kaiserzeit in Böhmen (Ein Beitrag zur Kenntnis des Marbod-Reichs). Fontes Archaeologici Pragenses 23. Pragae.
- Droberjar, E. 2002: Encyklopedie římské a germánské archeologie v Čechách a na Moravě. Praha.
- Droberjar, E. 2005: Doba římská a doba stěhování národů (konec 1. století před Kristem až 6. století po Kristu). In: Lutovský, M. – Smejtek, L. a kol., Pravěká Praha. Praha, 777–841.
- Droberjar, E. 2007: „Veteres illic Sueborum praedia et nostris e provinciis lixae ac negotiatores reperti...“ (Tacitus, Ann. II,62,3). K interpretaci římských importů u českých Svěbů v době Marobudově. In: Droberjar, E. – Chvojka, O. (edd.), Archeologie barbarů 2006. Archeologické výzkumy v jižních Čechách – Supplementum 3. České Budějovice, 43–93.
- Droberjar, E., v tisku: Römische Fibeln aus Gräbern und Siedlungen des 1.–3. Jahrhunderts in Böhmen – eine Übersicht. In: Archäologie zwischen Römern und Barbaren. Frankfurt/M.
- Droberjar, E. – Vích, D., v tisku: Ke kontaktům mezi východními Čechami a Moravou v počátcích doby římské. In: Archeologie barbarů 2008. Rzeszów.
- Garbsch, J. 1965: Die norisch-pannonische Frauentracht im 1. und 2. Jahrhundert. München.
- Hůrková, J. 1996: Okresní muzeum v Klatovech. Katalog pravěké a raně středověké sbírky. Zprávy České archeologické společnosti – Supplément 27. Praha.

- Mazač, Z. – Jouza, L. 2006: Moje město Kolín. Od pravěku k počátkům středověku. Kolín.
- Militký, J. 2000: Nálezový (?) soubor antických mincí ze Strážného (?), okr. Prachatice, Archeologické výzkumy v jižních Čechách 13, 87–96.
- Salač, V. – v. Carnap-Bornheim, C. 2009: Ritual, Politik, Kommunikation. Oder: was geschah mit dem Kopf des Publius Quinctilius Varus? In: 2000 Jahre Varusschlacht – Mythos. Stuttgart, 123–132.
- Šaldová, V. 1990: Západní Čechy od mladší doby bronzové do příchodu Slovanů. In: Příspěvky k archeologii západních Čech. Zprávy Československé společnosti archeologické při ČSAV – Supplément 11. Praha, 17–54.
- Voigt, Th. 1971: Zwei Formengruppen spätlatènezeitlicher Gürtel, Jahresschrift für Mitteldeutsche Vorgeschichte 55, 221–270.
- Völling, Th. 1994: Bemerkungen zu einem Lochgürtelhaken aus Alzey, Germania 72, 291–297.
- Zavřel, P. 2007: Problematika komunikací doby římské a doby stěhování národů v jižních Čechách. In: Droberjar, E. – Chvojka, O. (edd.), Archeologie barbarů 2006. Archeologické výzkumy v jižních Čechách – Supplementum 3. České Budějovice, 269–294.

NEUE FUNDE DER RÖMISCHEN FIBELN IN WESTBÖHMEN

Neue Metalldetektorfunde der römischen Fibeln (Almgren 236c, Fibel mit beißendem Tierkopf vom Typ Demetz TKF Ia1 und Trompetenfibel vom Typ Bojović 12, Var. 1) aus Westböhmen (Pasečnice, Kdyně-Rýzmberk und Úherce) beweisen der Verbindungen mit den donauländischen Provinzen vor allem in den Stufen B1 und B2/C1–C1a. Diese Funde verbreiten unsere Kenntnisse um weiteren Kommunikationskorridor zwischen Böhmen und Westgebieten (Abb. 4). Zugleich bestätigen sie, daß größte Aufmerksamkeit sich wenig untersuchtem Gebiet mit der suebischen Besiedlung der römischen Kaiserzeit in Westböhmen widmen muß.

(Deutsch von E. Droberjar)

EDUARD DROBERJAR

KATEDRA ARCHEOLOGIE, UNIVERZITA HRADEC KRÁLOVÉ, ROKITANSKÉHO 62, 500 03 HRADEC KRÁLOVÉ

INSTYTUT ARCHEOLOGII, UNIWERSYTET MARIII CURIE-SKŁODOWSKIEJ, PLAC MARIII CURIE-SKŁODOWSKIEJ 4, 20-031 LUBLIN

MILAN ŘEZÁČ

NA PRŮTAHU 1, 326 00 PLZEŇ

